

ARCHEOLOGIE RANĚ STŘEDOVĚKÉ EVROPY (1)

6. – 9.

PŘEHLED ARCHEOLOGIE RANÉHO STŘEDOVĚKU V OBLASTECH OSÍDLENÝCH SLOVANSKÝM ETNIKEM

8-9. STŘEDNÍ EVROPA

8. ÚVOD; SLOVENSKO

1. ROČNÍK MAGISTERSKÉHO STUDIJNÍHO OBORU
ARCHEOLOGIE

Doc. PhDr. Martin Gojda, CSc.

Katedra archeologie

Fakulta filozofická

EUROPAS MITTE UM 1000

BEITRÄGE ZUR GESCHICHTE, KUNST UND ARCHÄOLOGIE
BAND 2

EUROPE'S
CENTRE
AROUND
AD 1000

EURÓPA
KÖZEPE
1000 KÖRÜL

EUROPA
ŚRODKOWA
OKOŁO
ROKU 1000

STŘED
EVROPY
OKOLO
1000

EURÓPA
KÖZEPE
1000 KÖRÜL

EUROPA
ŚRODKOWA
OKOŁO
ROKU 1000

STŘED
EVROPY
OKOLO
ROKU 1000

STŘED EVROPY OKOLO ROKU 1000

SVAZEK ESEJÍ 1, SVAZEK ESEJÍ 2, KATALOG

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED SLOVENSKO VO VČASNOM STREDOVEKU

ALEXANDER RUTTKAY · MATEJ RUTTKAY · PETER ŠALKOVSKÝ

NITRA 2002

Základní literatura

Formování
střední Evropy
v kontextu
ideje univerzální
křesťanské říše

SLOVENSKO

DOBA STĚHOVÁNÍ NÁRODŮ

Zdejší obyvatelstvo: Germáni (Svébové, Gepidové), nomádské populace východoevropského původu.

Nejvíce stop osídlení: konec 4. – pol. 5. stol.

Osídlení 5. století: poslední germánské populace na území Slovenska

470: Ostrogóti ničí království Svěbů
odchod Gepidů ze severního Potisí

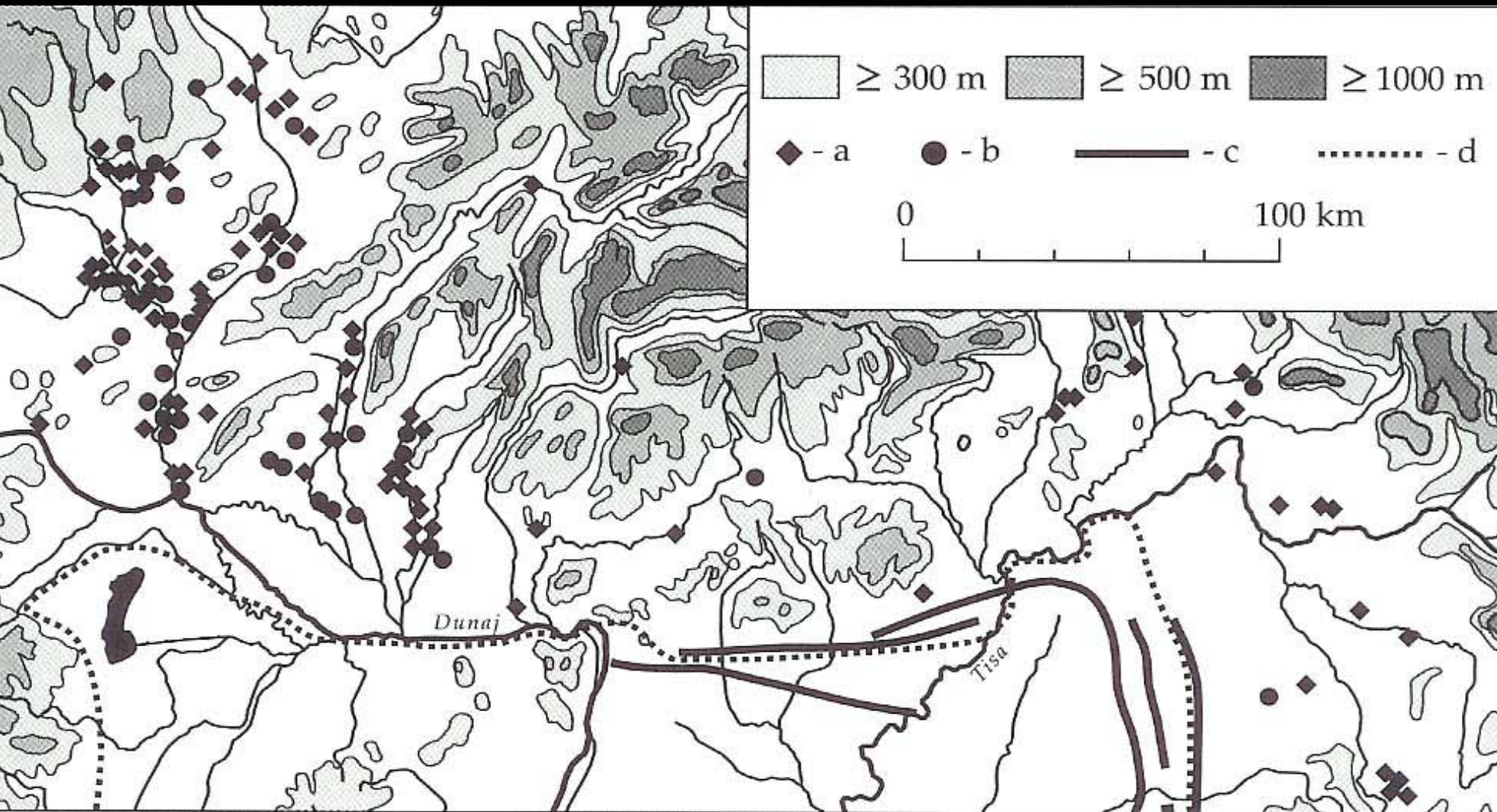

Příchod Slovanů: poslední třetina 5. – 1. polovina 6. stol.

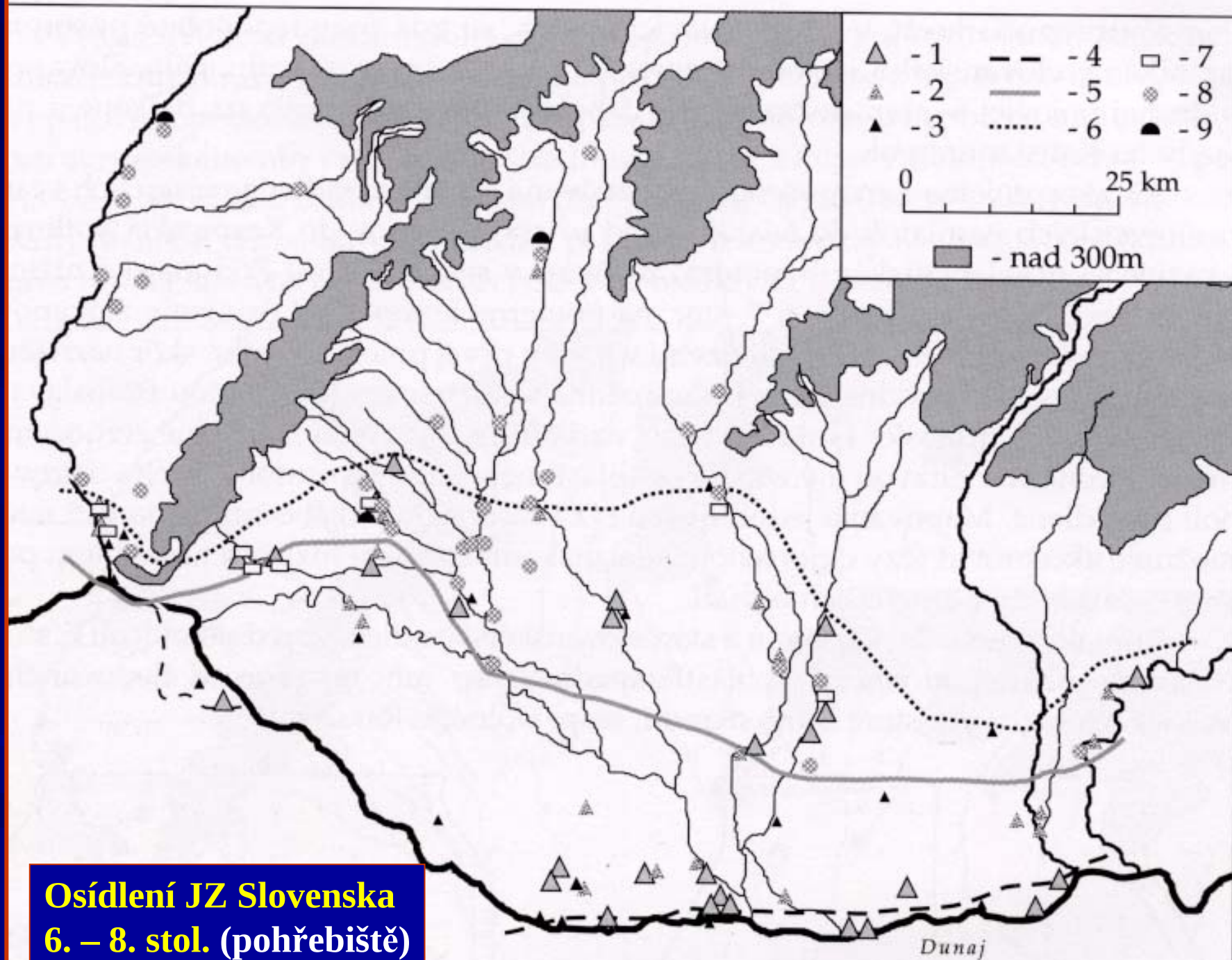
Písemné zprávy: sv. Martin z Tours, Prokopios (Hildigis), Jordanes (Getica – doklad o příchodu Slovanů před Avary).

ČASNĚ SLOVANSKÉ OBDOBÍ: známo asi 100 archeol. lokalit

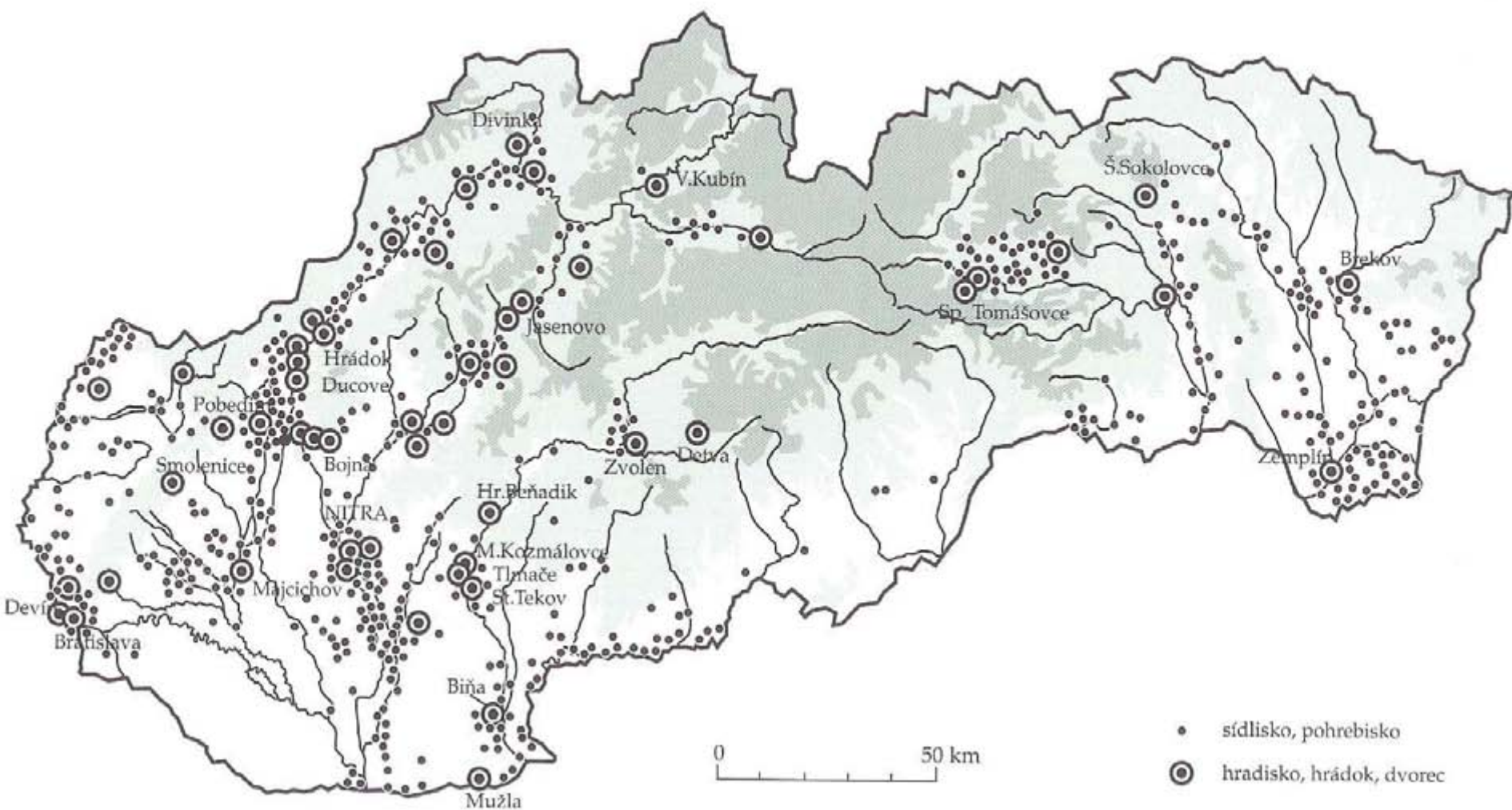
Časně slovanské osídlení S části karpatské kotliny

Slované vstupují do málo zalidněného prostoru (po odchodu většiny germánské populace). Příchod: **přelom 5. – 6. stol.** od S (SZ) ještě před příchodem Avarů; **konec 6. stol.**: tzv. druhá slovanská vlna osídlení (tažení spolu s Avary) – ker. tzv. *podunajského typu*.

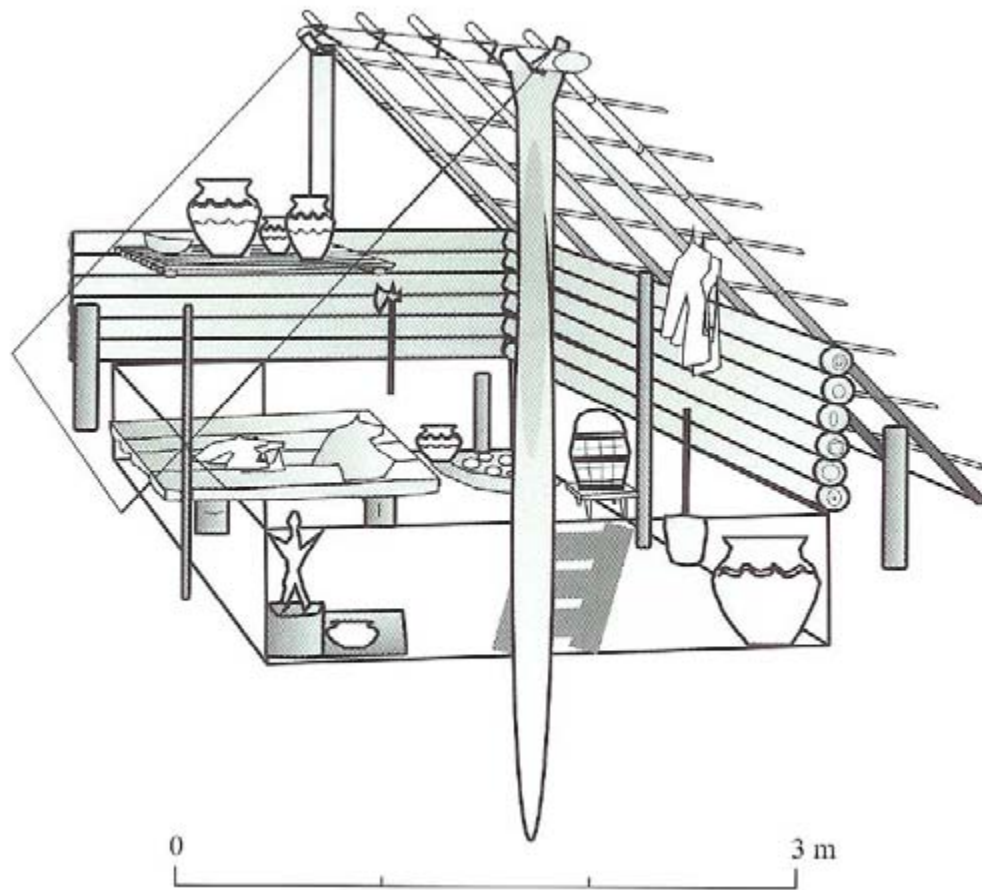

**Osídlení JZ Slovenska
6. – 8. stol. (pohřebiště)**

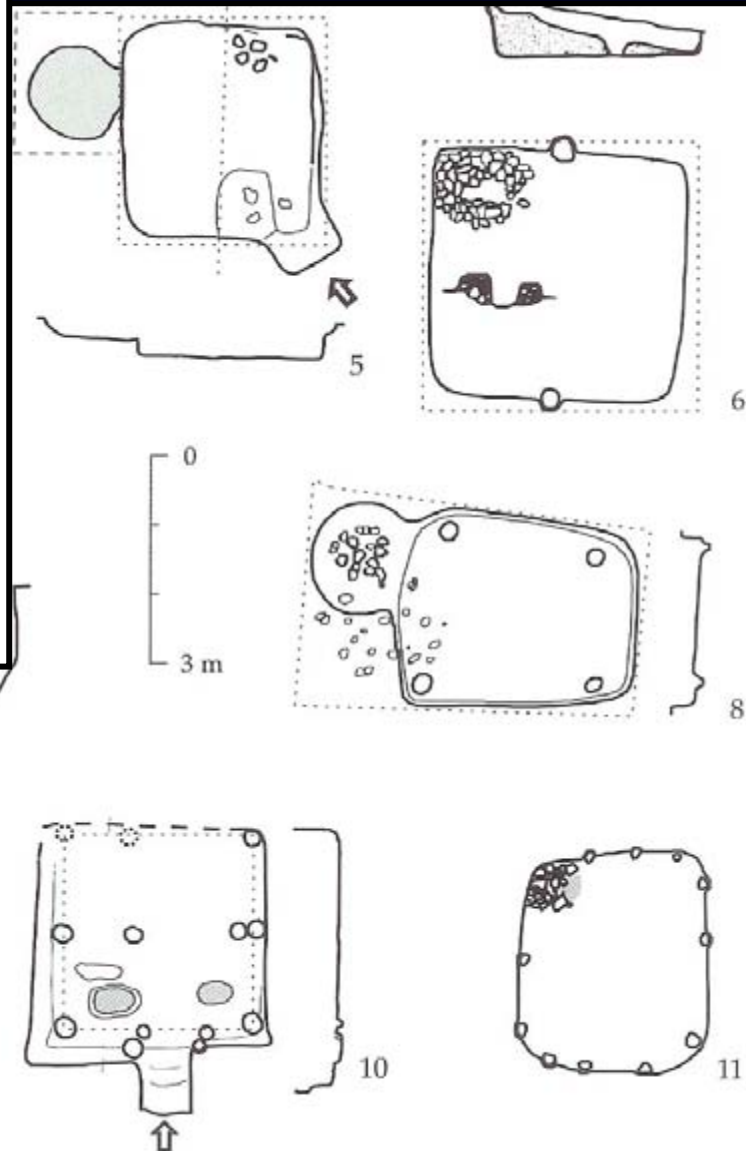

Venkovské osady, pohřebiště
ohrazená sídla (hradiště, dvorce) – 9. století

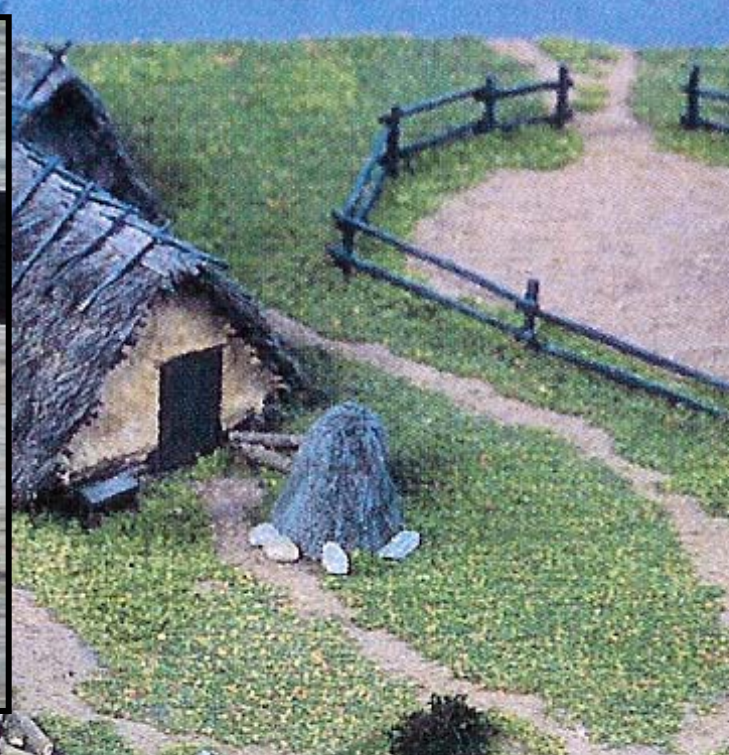
OBYTNÉ a hospodářské stavby

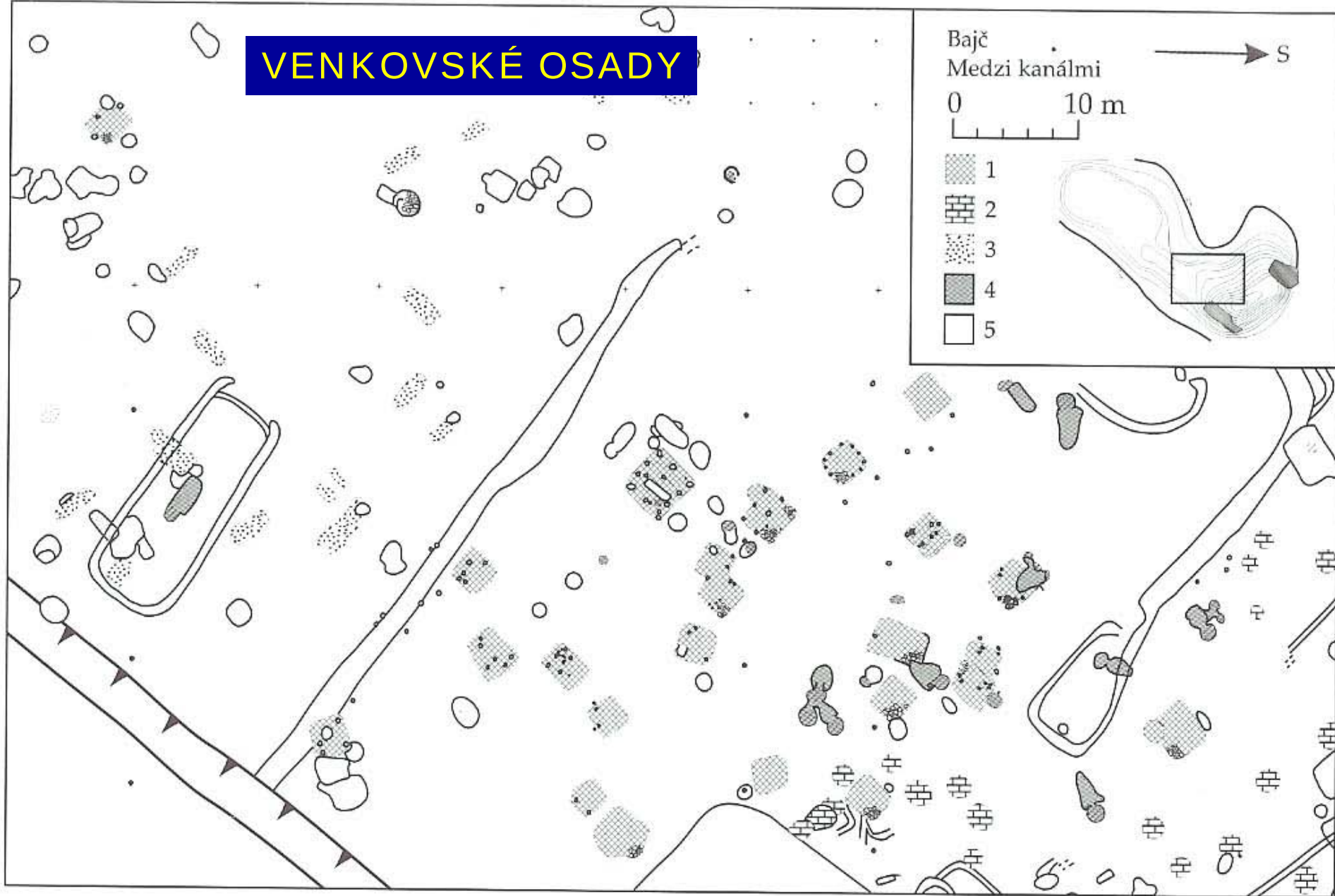
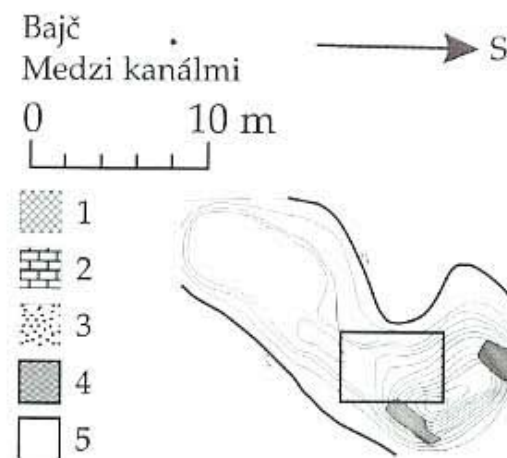
(polo)zemnice

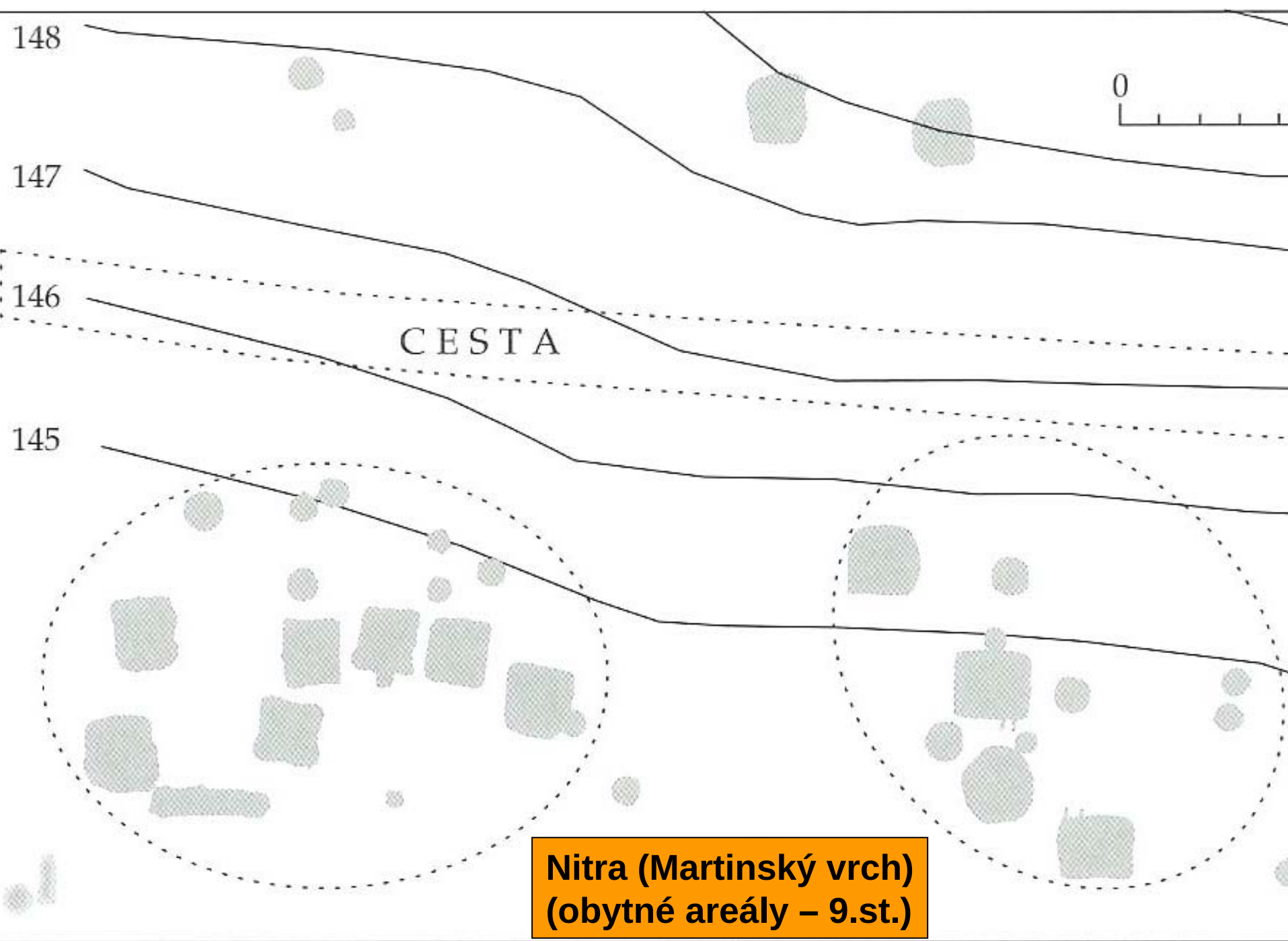

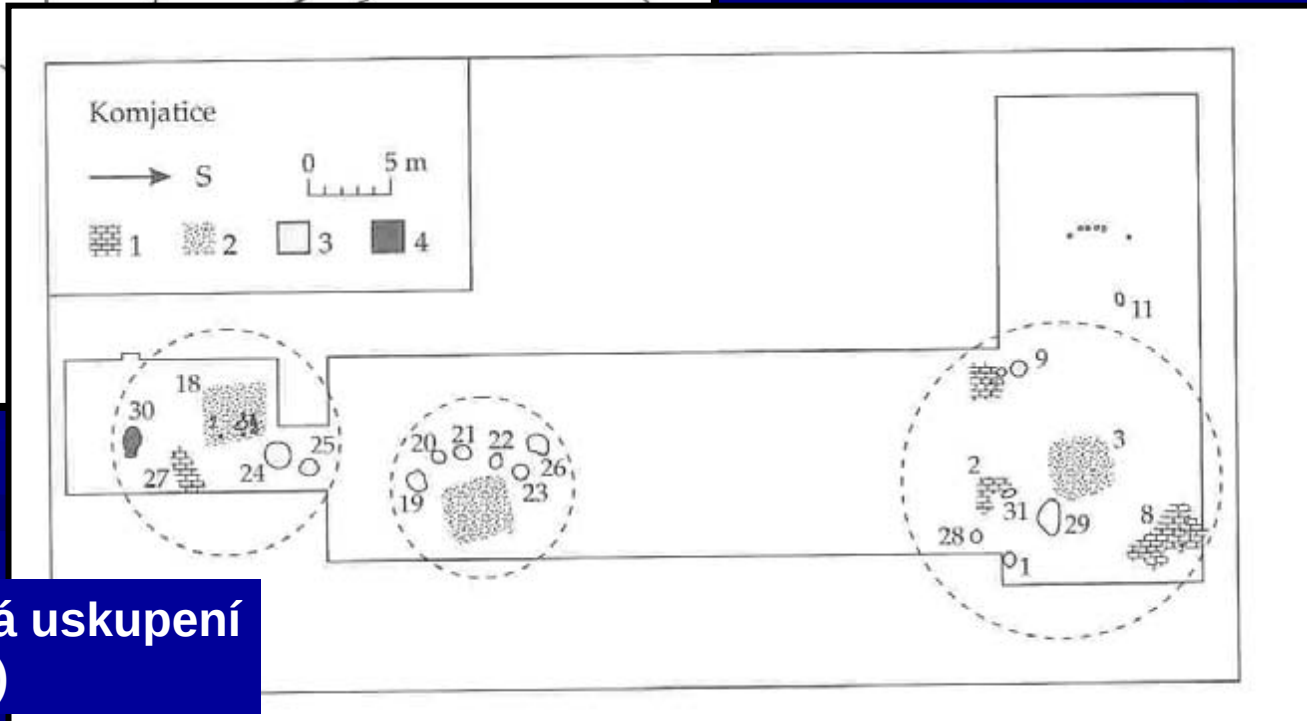
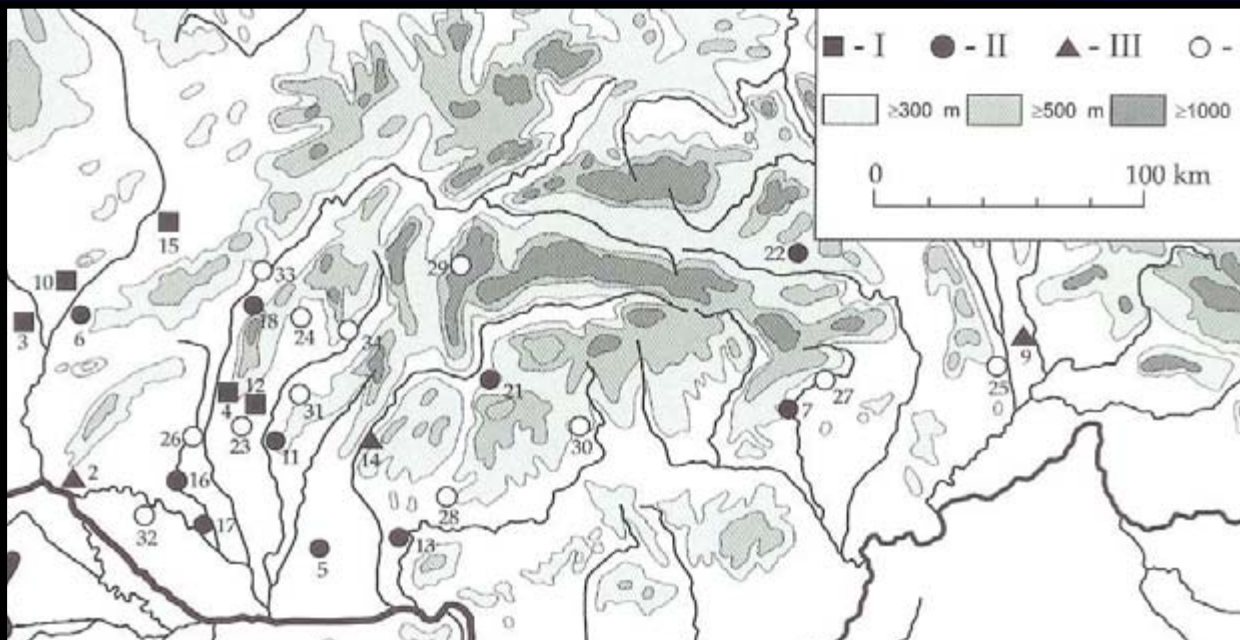
VENKOVSKÉ OSADY

Obr. 5. Bajč . Výsek z plánu sídliska zo 7.-10. stor. a jeho členenie na funkčne špecifické areály.
1- dom; 2 - zásobná jama; 3 - pražiaca jama; 4 - pec; 5 - ostatné objekty

DVORCE

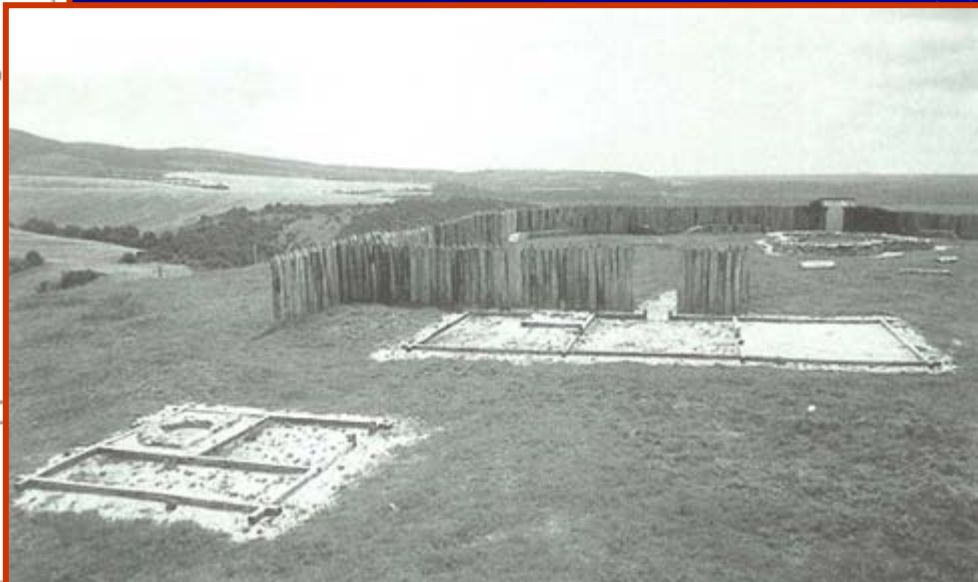
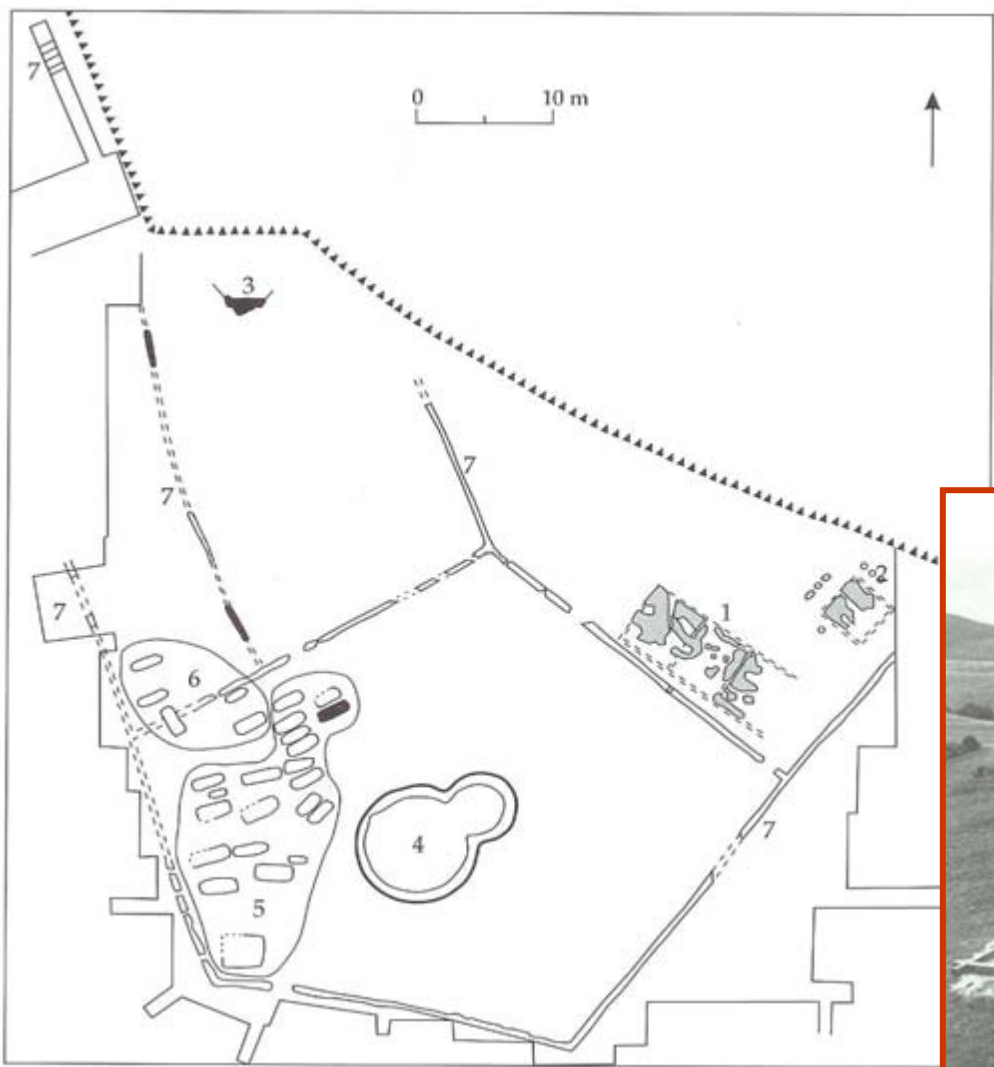
Hospodářská dvorcová uskupení
(Komjatice, 9.-10. stol.)

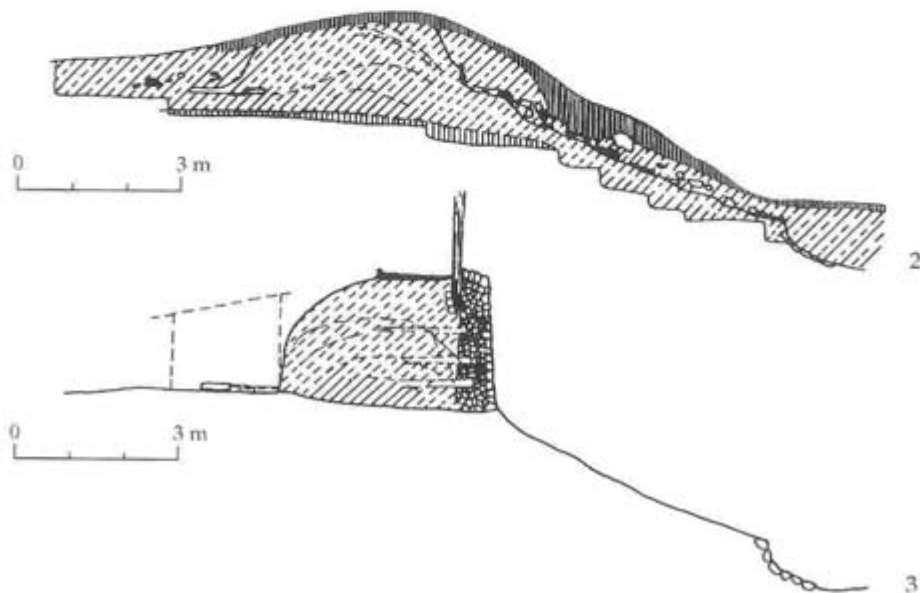
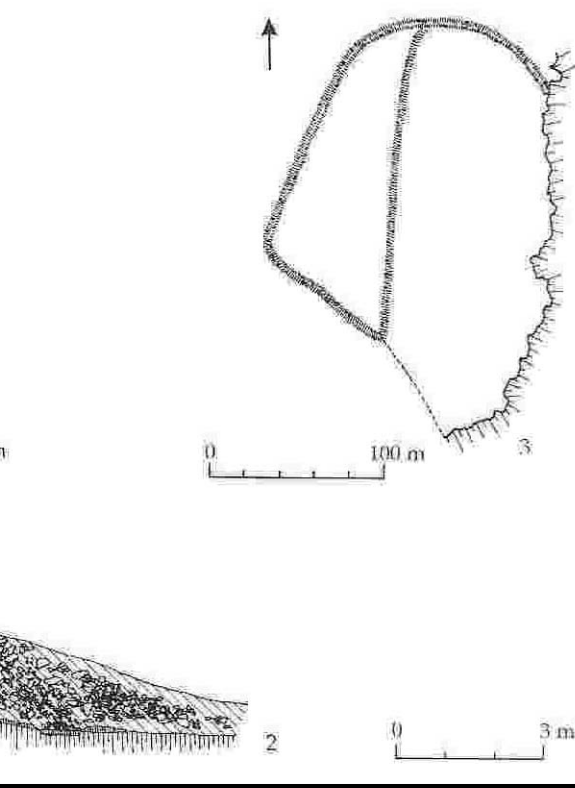
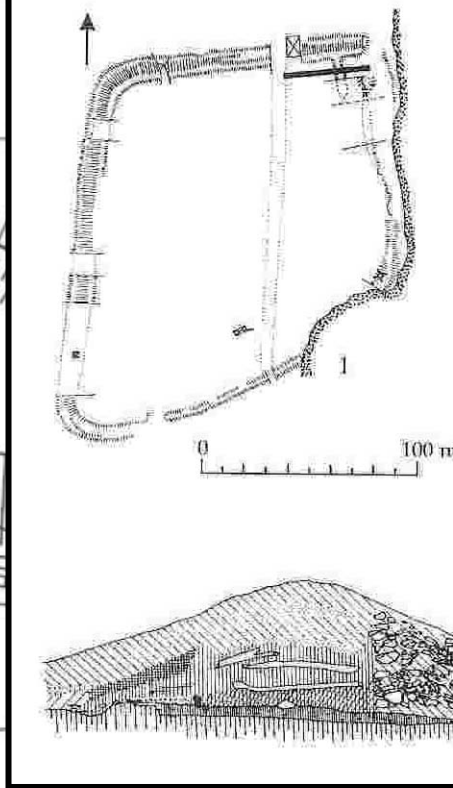
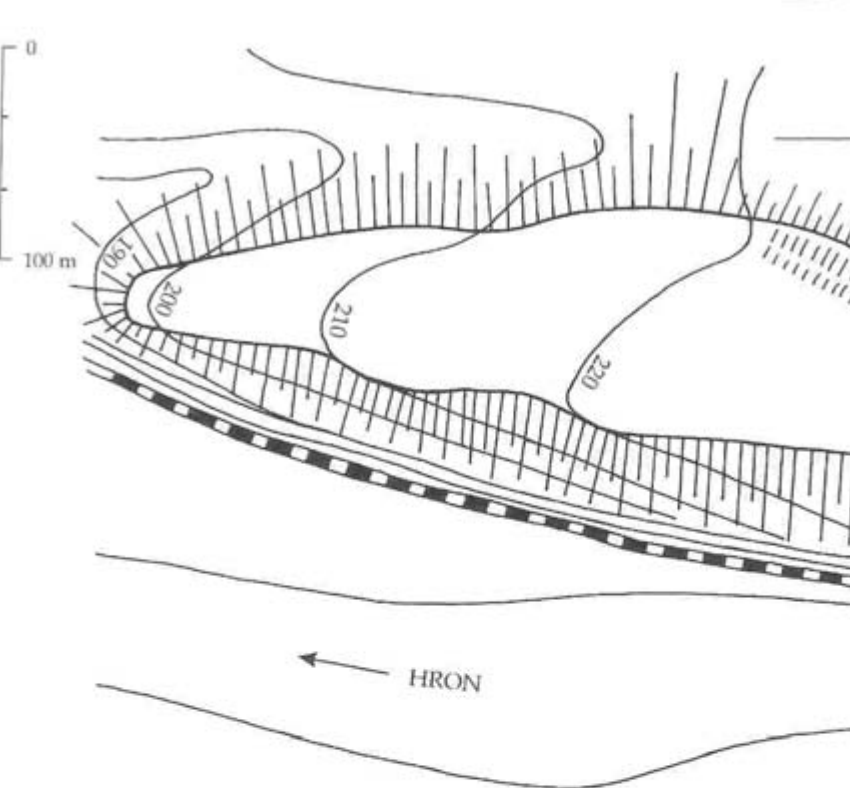
DVORCE

DUCOVÉ - velmožský dvorec (curia, castellum)

DATOVÁNÍ: pol. 9. – 2. pol. 10. stol.

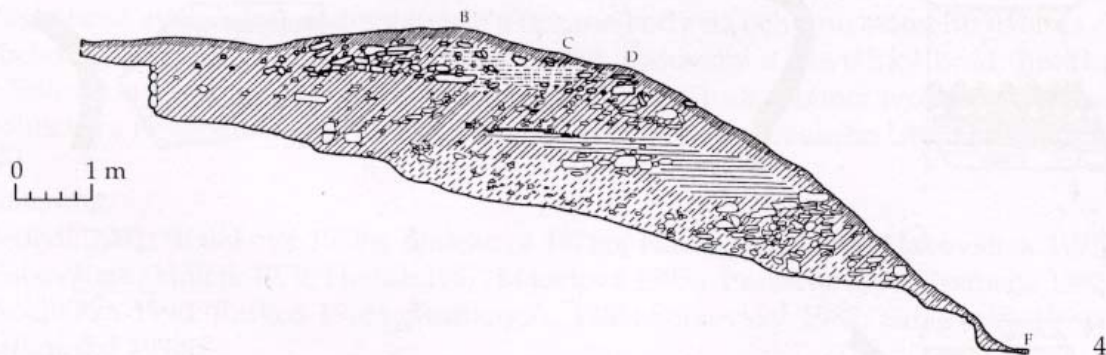
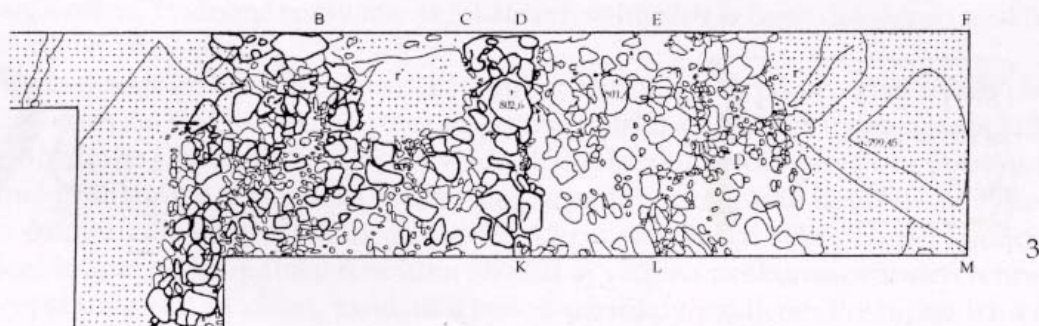
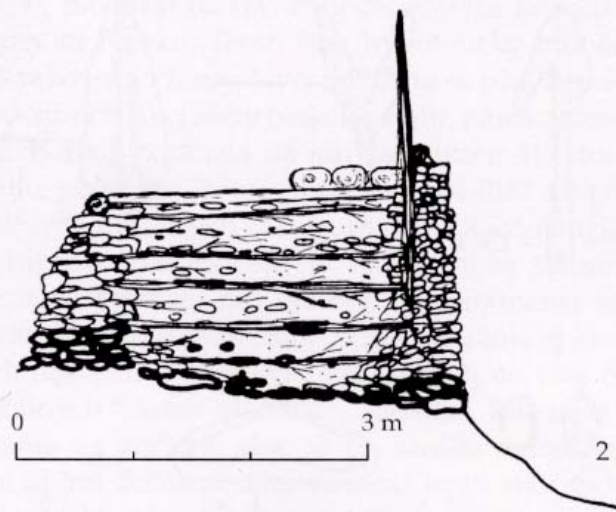
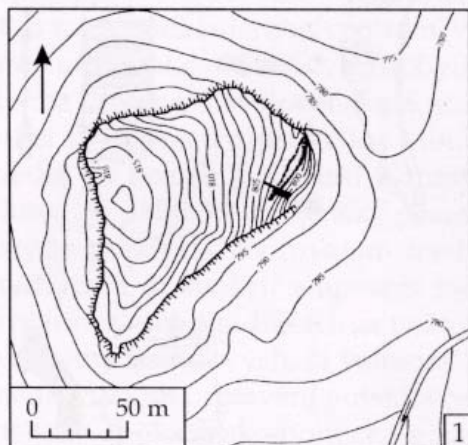
Tlmače

HRADIŠTĚ

Územně správní centra (od 9. stol.);
od 11. stol. se transformují do
sídla komitátů.

Hronský Benadík

Detva - Kostolná

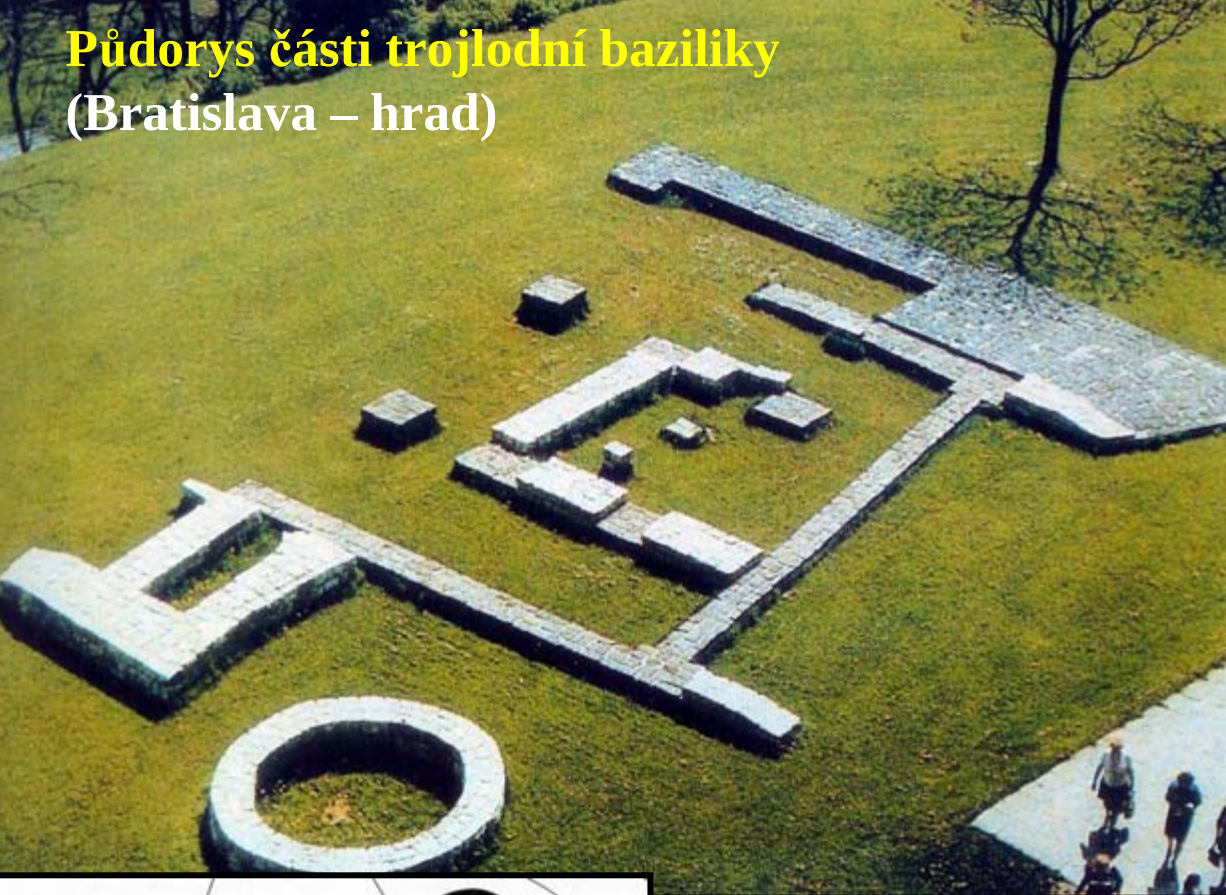
MAJCICHOV

NITRA – Hradní vrch

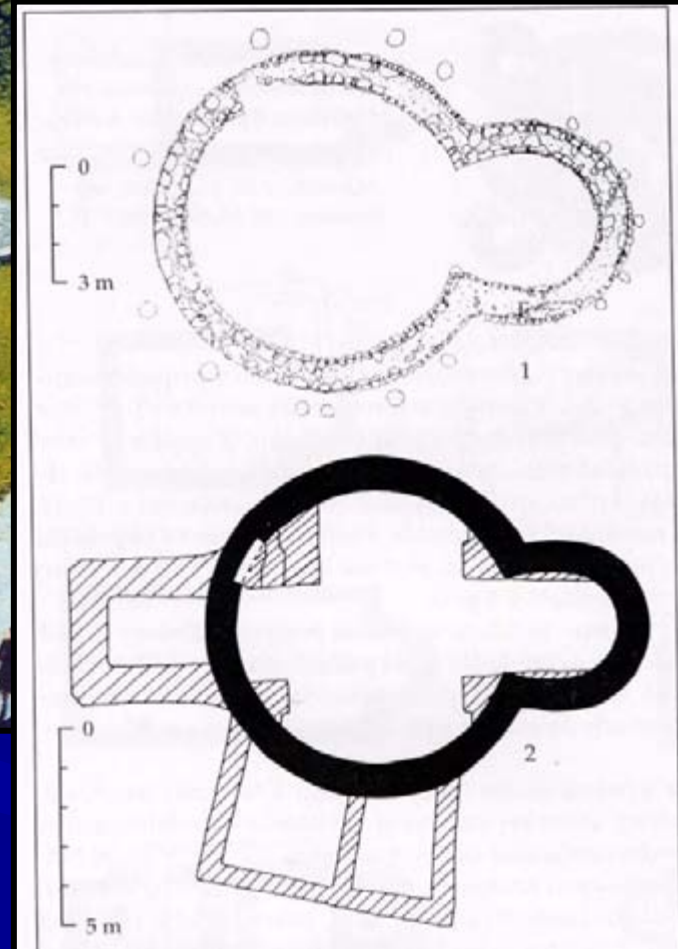
1, 2 – zbytky opevnění
(palisáda, val) z 9. stol.

Půdorys části trojlodní baziliky (Bratislava – hrad)

Církevní architektura

Rotunda: Ducové
Nitranská Blatnice

Půdorys kostelní stavby: Děvín

877

Žárový pohřeb z časně slovanského období, keramika pražského typu (Čakajovce)

Ploché (později také mohylové – někdy birituální) žárové hroby: výlučně až do pol. 7. stol., pak nastupuje též inhumace.

Problematika tzv. avarsko-slovanského období

Období 1. poloviny 7. stol. bývá někdy řazeno do starší DH, jindy vyčleňováno jako přechodná perioda mezi ní a časně slovanským obdobím.

AVAŘI Kočovníci středoasijského původu – v 6.-7. stol. vytvářejí významný mocenský útvar v karpatské kotlině, částečně na Balkáně a ve střední Evropě.

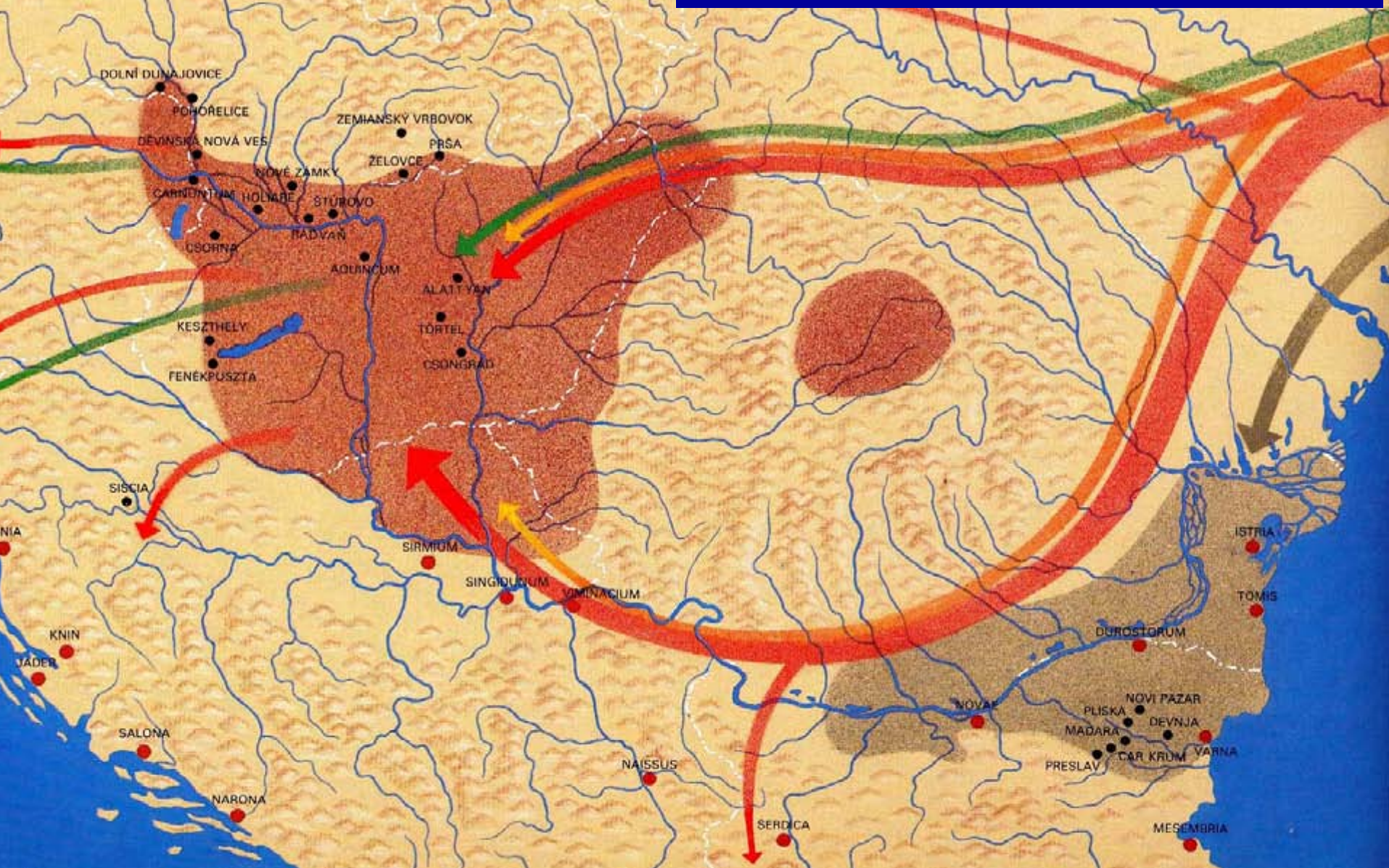
Poprvé se objevují v pramenech k roku 557 – avarské poselstvo u byzantského císaře (výkupné).

- 561 – první výprava Avarů do střední Evropy (proti francké říši)
- 565 - do čela Avarů se dostává Bajan
- 567 – boj Avarů na straně Langobardů proti Gepidům: získání území mezi Dunajem a Tisou

Posl. třetina 6. stol. - prudké útoky proti byzantské říši – územní zisky na Balkáně

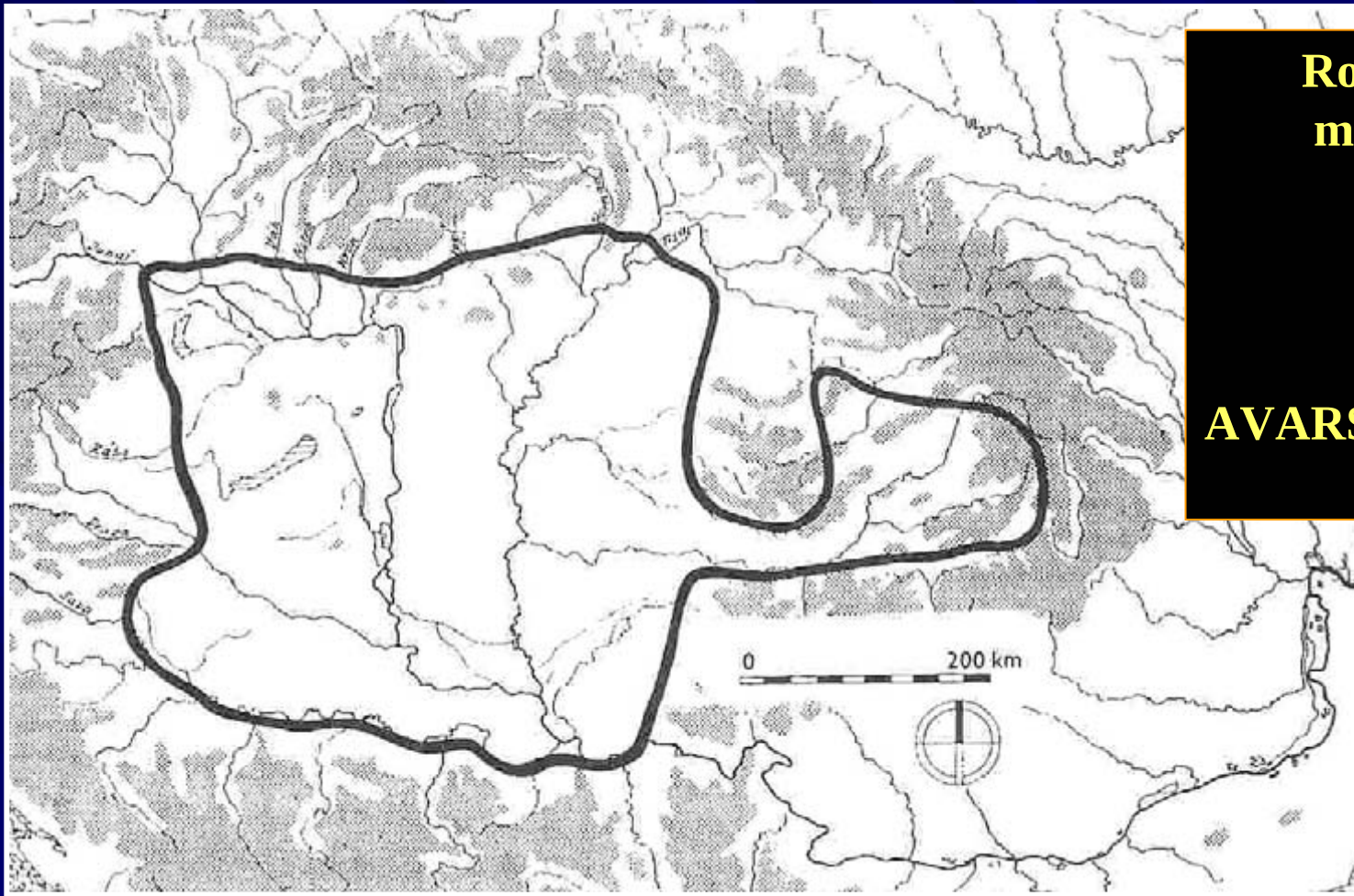
- 600 – Priskos, byzant. císař, porazil Avary někde v karpatské kotlině
- 603 – smrt Bajana, oslabení útoků proti Byzanci
- 623-626: obléhání Cařihradu, krutá porážka Avarů a jejich spojenců (Slovánů), konec avarské rozpínavosti proti Byzanci

Vpád Avarů do karpatské kotliny,
rozsah avarského kaganátu,
expanze Avarů na západ

**Rozsah avarské
moci v karpatské
kotlině**

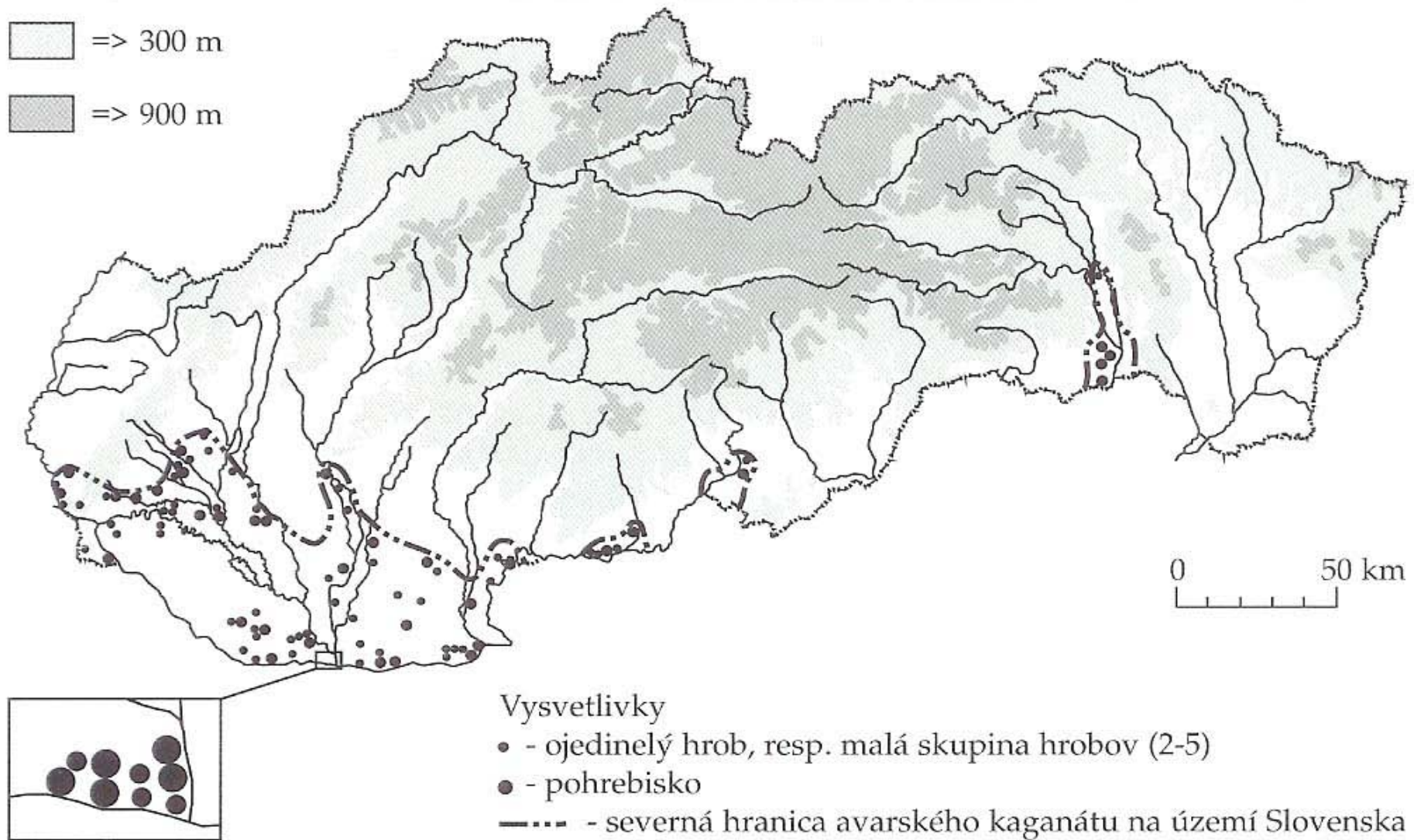
**AVARSKÝ KAGANÁT:
567 - 803**

Největší rozmach avarské říše

2 územní celky: **západní a východní kaganát**

Definitivní zánik avarské moci: opakovaná tažení Karla Velikého
(791-797)

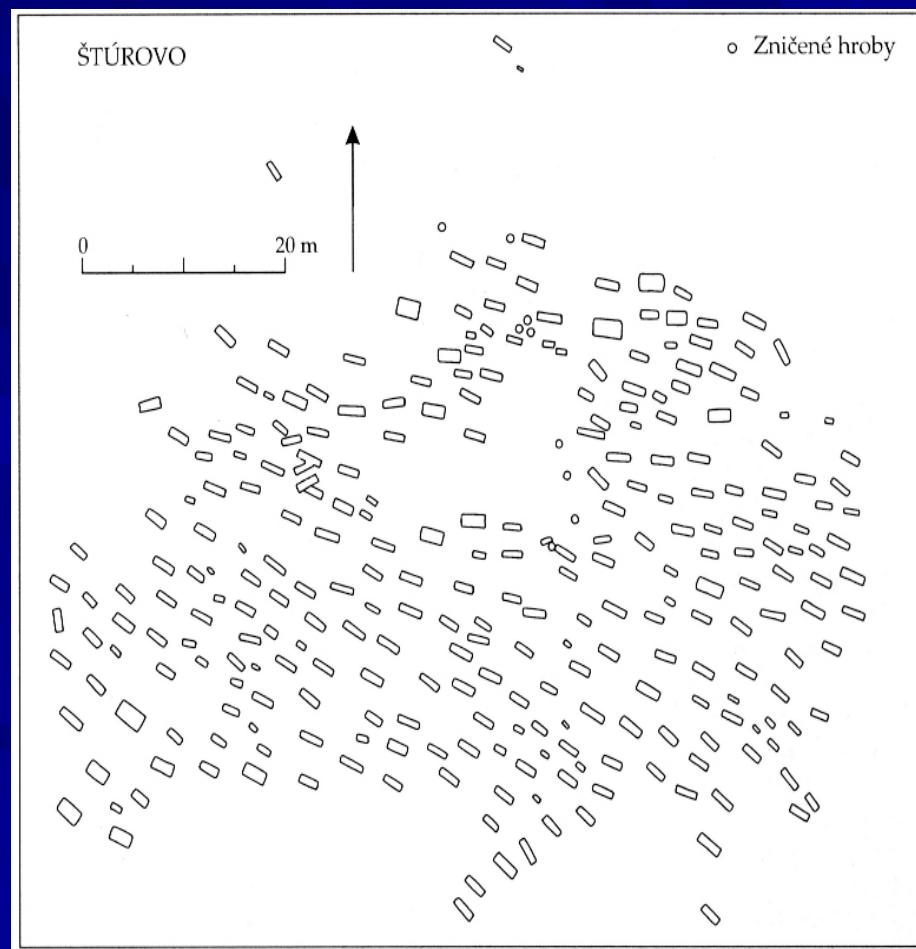
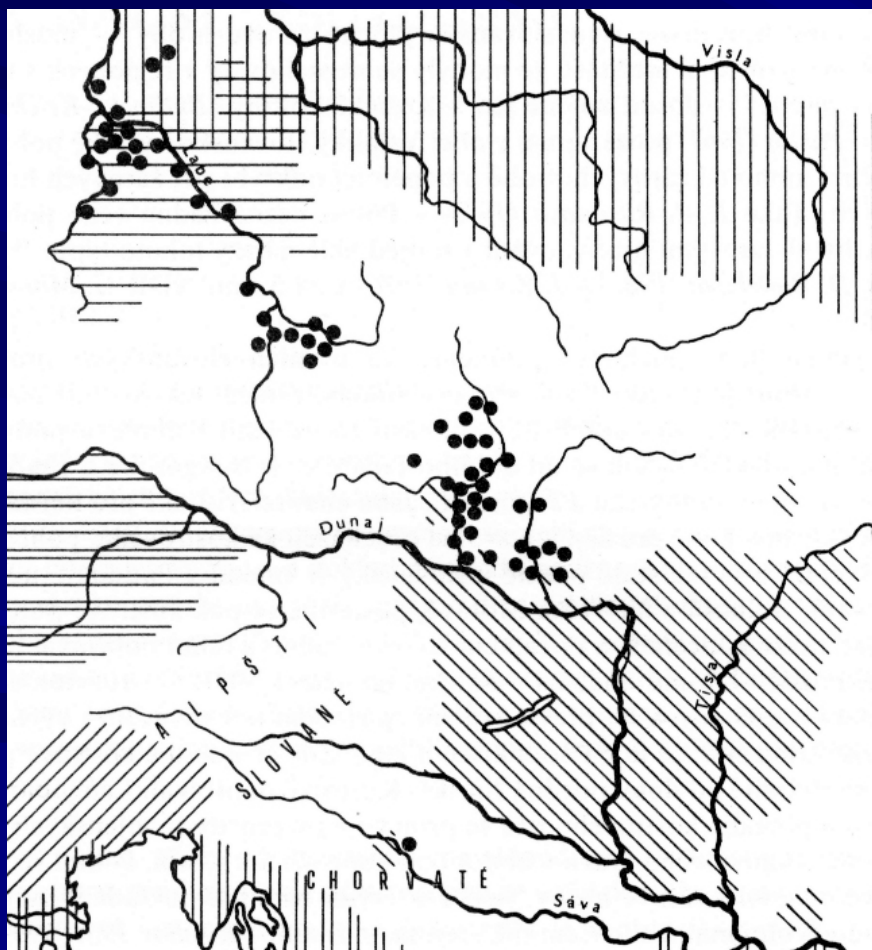

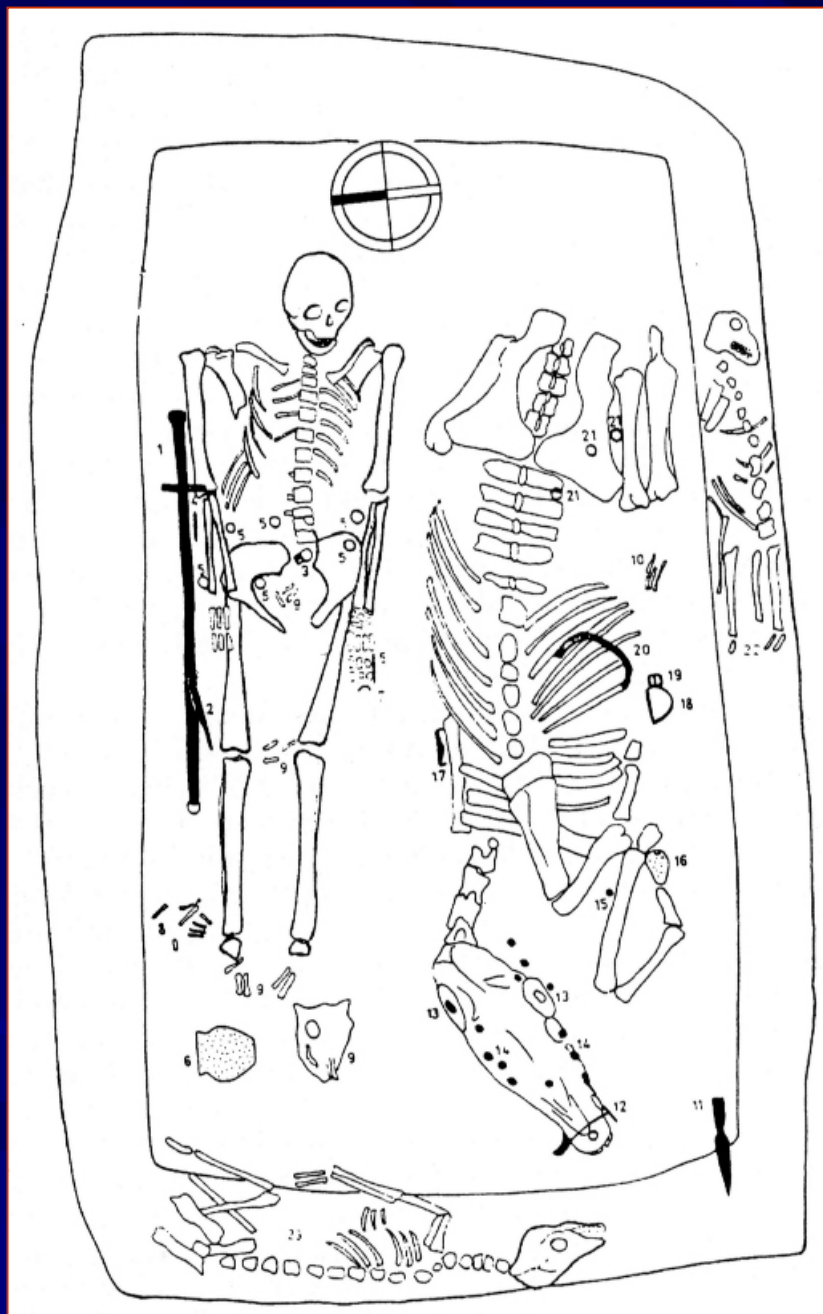
**Rozšíření avarsko-slovanských hrobů
a hranice avarského kaganátu na Slovensku
(celkem 7200 km² – 15% rozlohy Slovenska)**

567 – pol. 7. stol. – časný st.
2. pol. 7. stol. – střední stupeň
8. stol. – mladší stupeň
(„století grifa“)

Poslední zmínka o Avarech v pramenech: r. 822 – mezi kmeny porobenými fran. říší jsou jmenováni Avaři; marca contra Avaros.

Archeologicky jsou s Avary spojována **plochá kostrová pohřebiště** obsahující často **pohřby jízdních bojovníků včetně koní**. Na naše území zasahují svým SZ okrajem rozšíření – J Morava.

Kostrový dvojhrob (Cífer-Pác)

Dnes je známo kolem
100 pohřebišť s téměř
6 500 hroby.

VÝBAVA: keramika, opasková
kování, ženské šperky
(náušnice, prsteny, náhrdelníky),
koňský postroj, zbraně, předměty
denní potřeby (nože, přesleny,
ocílky,...)

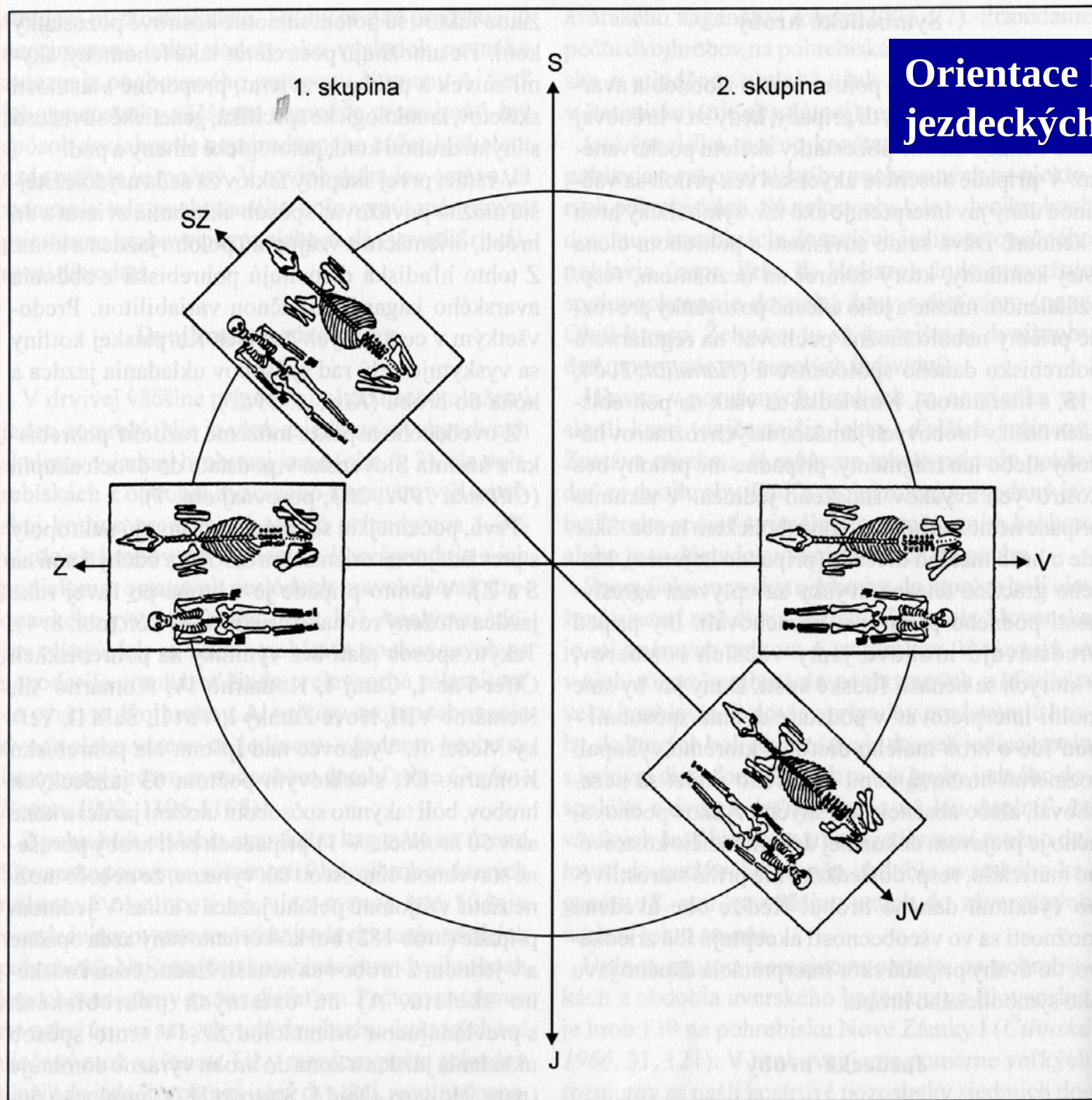

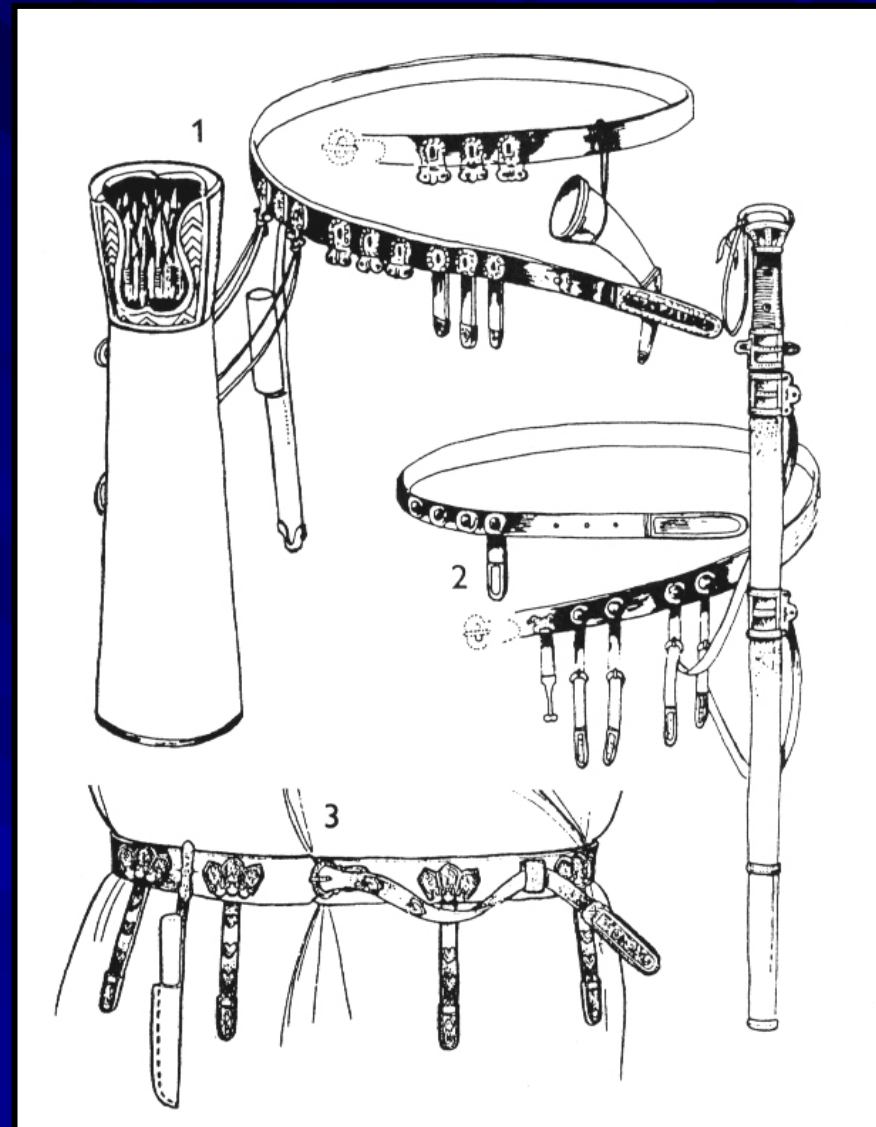
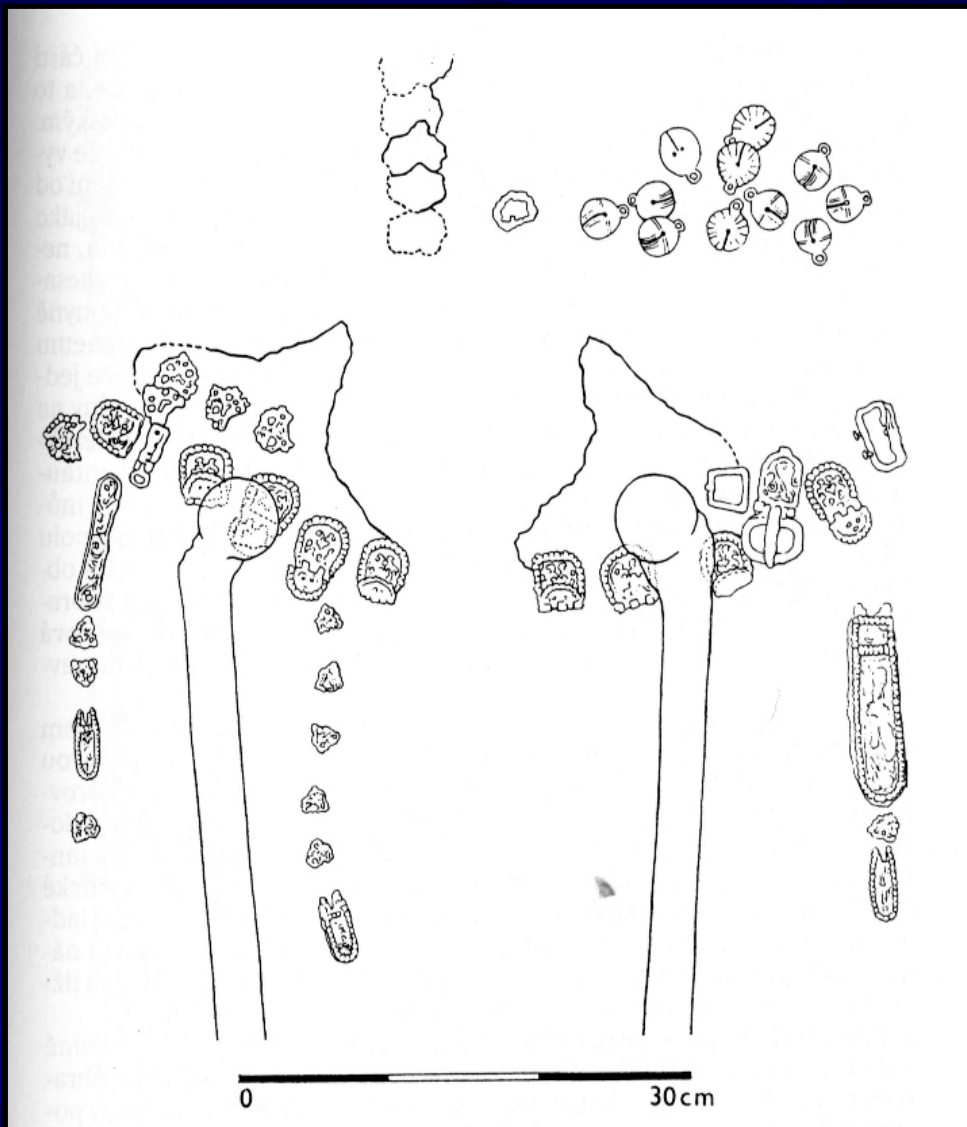
Počet jezdeckých hrobů
na jednom pohřebišti:
až několik desítek.

Rekonstrukce sedla
z jezdeckého hrobu

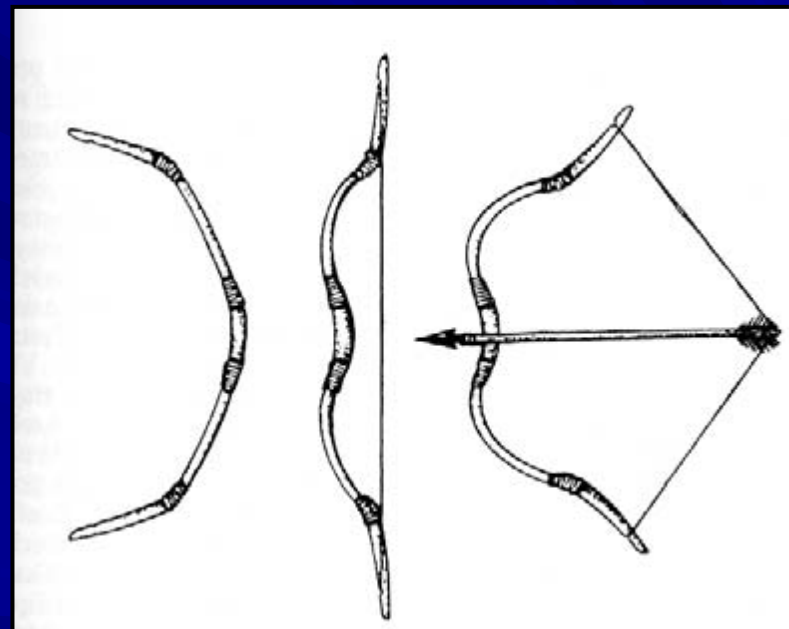
Orientace kostrových jezdeckých hrobů

Rozmístění jednotlivých částí opasku (7.-8. stol.)
in situ a na rekonstrukční kresbě

**Typické opaskové garnitury
(plechové a lité) z plochých
kostrových, tzv. avarsko-slovan.
hrobů**

Reflexní luk

**Litá bronzová (pozlacená)
nákončí a ozdoby (8. stol.)**

F11

F12

**Tepané (plechové)
a litá nákončí**

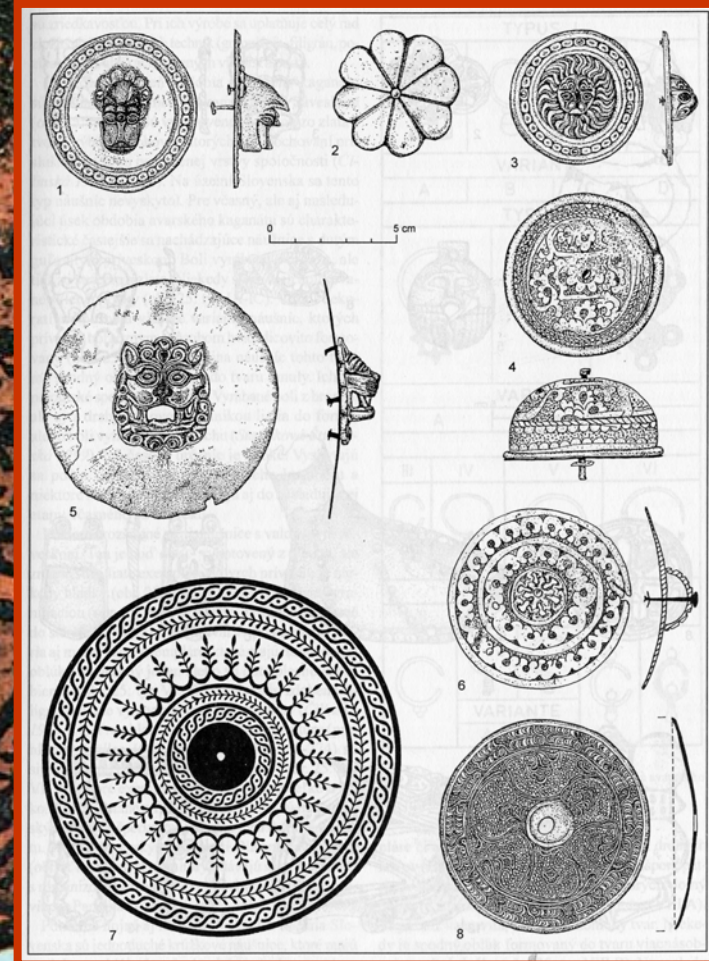
Tepané náušnice – 7.stol.

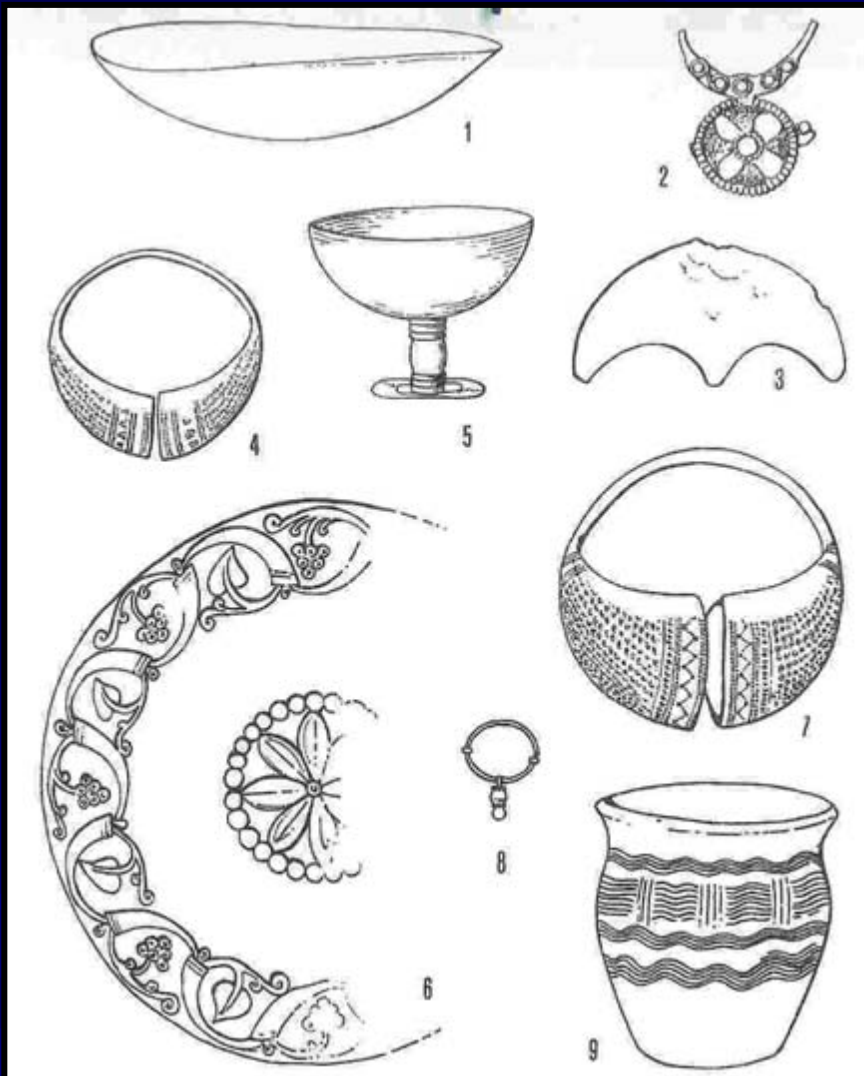
Zlaté náušnice – 8. stol.

FALÉRA

TOREUTIKA (kovotepectví)

Datování: konec 7. stol.
(byzantský původ)

Zemianský Vrbovok (Slovensko, 1937)

Depot stříbrných předmětů (600 g, stříbro) – nádoby, šperky, mince.

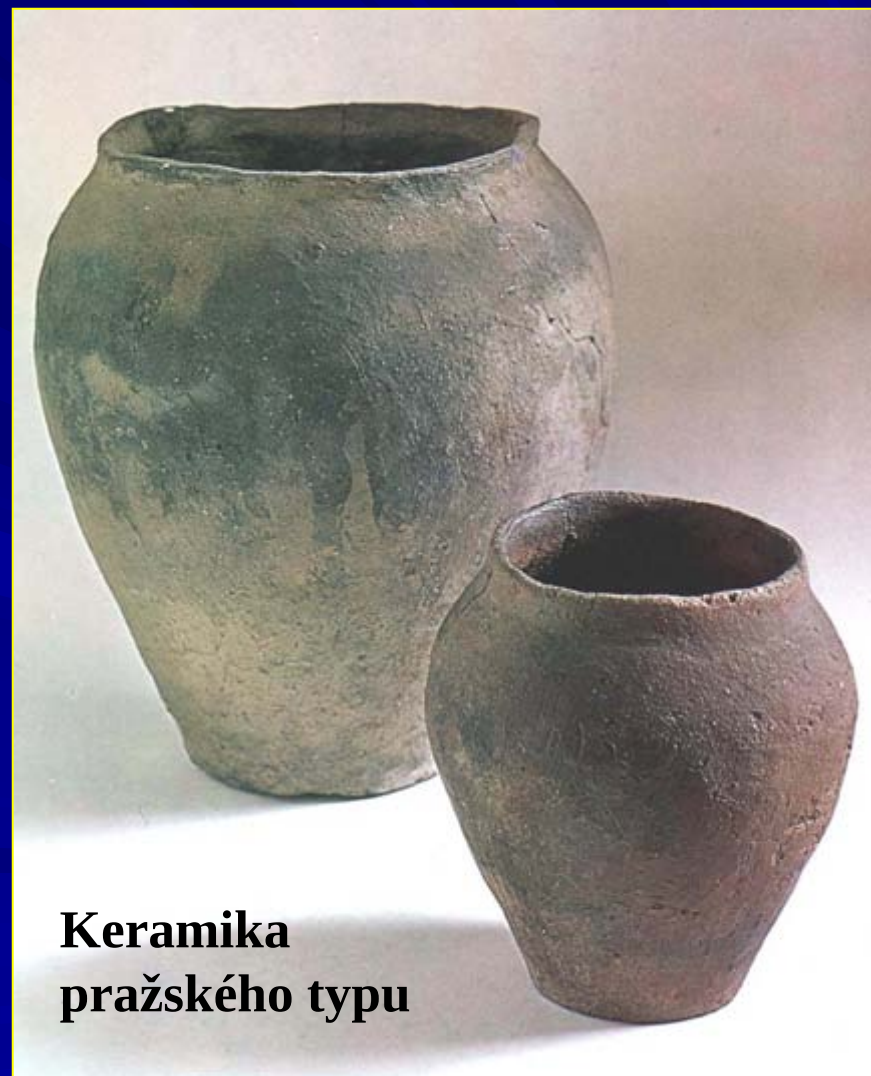

**Přilba hildesheimského typu
(Dolné Semerovce)**

Potiská keramika (kostrové hroby 6.-8. stol.)

Keramika
pražského typu

Keramika
tzv. podunajského typu

8. století

lisované terčíky
(Holiare)

žlutá keramika
(Nové Zámky)

9. – 10. století

F27

F28

F29

Velkomoravský šperk (9. stol.)

Gombíky

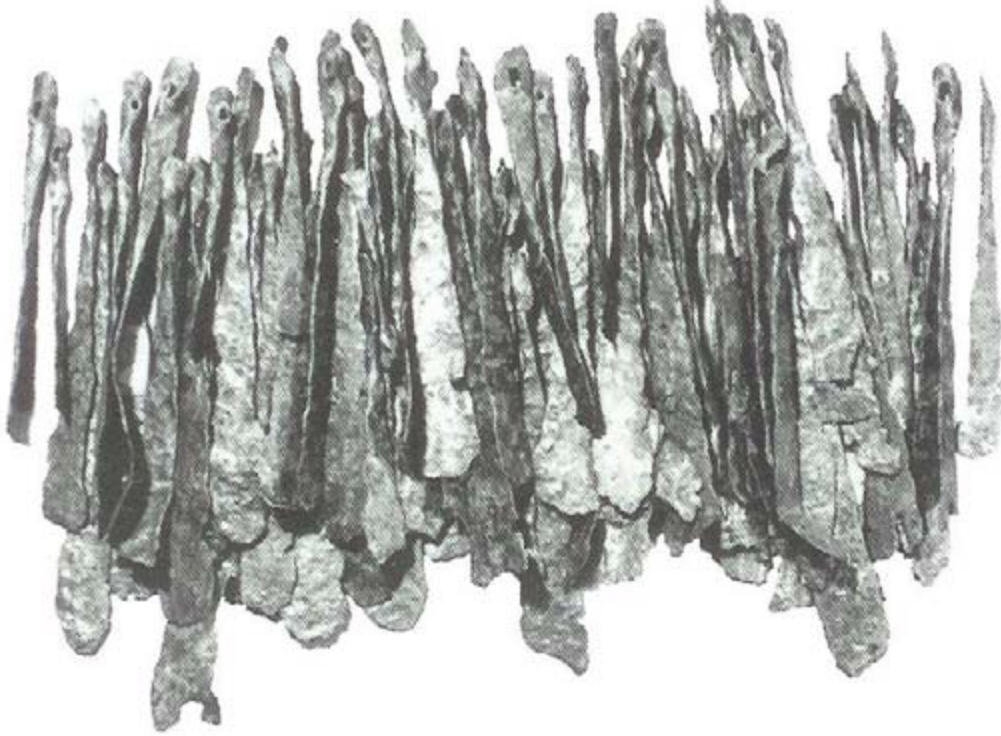
Bubínková náušnice

Meč z Blatnice

Ostruhy s maskami

DEPOT SEKEROVITÝCH
HŘIVEN (Pobedim)

DEPOT ŽELEZNÝCH
NÁSTROJŮ
(Vršatecké Podhradie)

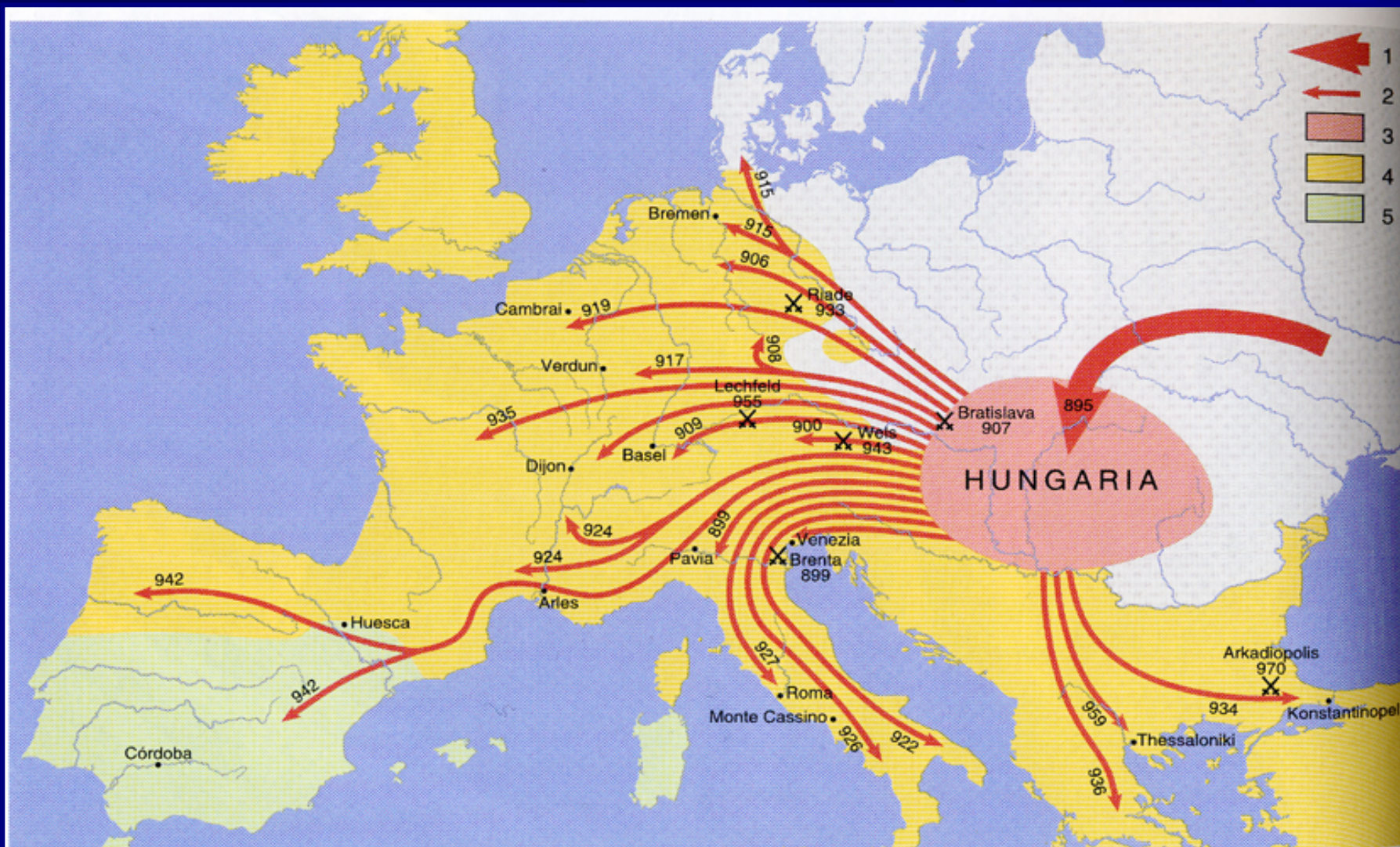

MAĎAŘI nejstarší vlna expanze: od 2. čtvrtiny 10. stol., hlavní nápor: 2. pol. 10. stol. Soužití slovanského a staromadžar. etnika (antropologické analýzy pohřebišť, hmotná kultura pohřebišť **belobrdské kultury**).

Stříbrný pozlacený šálek (Zemplín, staromadžarský hrob, cca 900 po Kr.)

začátek 10. stol.: silné útoky staromad'arských kmenů přinášejí zánik Velké Moravy (před r. 908)

1 ungarische Landnahme 895; 2 Ungarnzüge, mit Anfangsjahr;
3 Ungarn um 930; 4 christliche Länder um 930; 5 islamische Länder um 930

Ungarische Landnahme 895 und Feldzüge bis 970

**Hliněné valy v Bíni
(konec 10. stol.)**